

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2026. № 5.

ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.5.152>

УДК 316.42:364:355.01(477)

Р. Л. Лупак,

д. е. н, професор, професор кафедри економіки,

Львівський торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1830-1800>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ¹

R. Lupak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economy,

Lviv University of Trade and Economics

TRANSFORMATION OF HUMAN SOCIAL SECURITY IN CONDITIONS OF FULL-SCALE WAR: UKRAINIAN REALITIES

У статті обґрунтовано науково-прикладні засади трансформації соціальної безпеки людини в умовах повномасштабної війни відповідно до українських соціально-економічних реалій. Наголошено на необхідності переформатування державної соціальної політики та пріоритетності

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених за грантом Президента України «Імперативи та засоби забезпечення соціальної безпеки людини в умовах екзистенційних викликів України» із реєстраційним номером 2025.02/0043

забезпечення соціальної безпеки домогосподарств. Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив зміщення акцентів науковців у бік переосмислення фундаментальних підходів до трактування соціальної безпеки людини, у межах яких ключове значення надається питанням адаптації населення та забезпечення його життєдіяльності в умовах воєнного стану з врахуванням зростання нових екзистенційних викликів. Запропоновано прикладні характеристики соціальної безпеки людини в умовах повномасштабної війни розглядати через систему структурних компонентів, яка включає соціальну стійкість, соціальну вразливість, соціальну резильєнтність, соціальну мобільність, соціальну рівність, соціальну згуртованість та соціальні гарантії. За кожним із компонентів встановлено індикатори, на основі яких можливо надати емпіричну оцінку та провести порівняльний аналіз соціальної безпеки людини в умовах повномасштабної війни. Відповідно до запропонованих компонентів здійснено порівняльний аналіз викликів, ризиків та загроз соціальної безпеки людини у довоєнний та воєнні періоди України.

The article substantiates the scientific and applied principles of the transformation of human social security in conditions of full-scale war in accordance with Ukrainian socio-economic realities. The need to reformat state social policy and prioritize ensuring the social security of households is emphasized. An analysis of recent research and publications has shown a shift in the emphasis of scientists towards rethinking fundamental approaches to the interpretation of human social security, within which key importance is given to the issues of population adaptation and ensuring their vital activity in conditions of martial law, taking into account the growth of new existential challenges. It is proposed to consider the applied characteristics of human social security in conditions of full-scale war through a system of structural components, which includes: social stability (characterizes the level of predictability of socio-economic conditions of life), social vulnerability (determines the degree of personal susceptibility to socio-economic risks), social resilience (reveals a

person's ability to recover from socio-economic shocks), social mobility (determines the possibilities of vertical and horizontal movement in the social environment), social equality (reflects the degree of social equality in access to resources, goods (services) and opportunities), social cohesion (characterizes the level of social integration, trust and solidarity) and received social guarantees (reflects the degree of provision of basic social rights and standards). Indicators have been established for each of the components, on the basis of which it is possible to provide an empirical assessment and conduct a comparative analysis of human social security in the context of conditions of full-scale war. In accordance with the proposed components, a comparative analysis of human social security in the pre-war and war periods of Ukraine was carried out. It was noted that since the beginning of the full-scale invasion, the social security of households has significantly deteriorated and the available resources of the social system of our country are not able to fully create sufficient conditions for the restoration of the pre-war level and further socio-economic development of society.

Ключові слова: *соціальна безпека, соціальна безпека людини, соціальні ризики і загрози, екзистенційні виклики, державна соціальна політика, соціальна стійкість, соціальна вразливість, соціальна резильєнтність, соціальна мобільність, соціальна рівність, соціальна згуртованість, соціальні гарантії.*

Keywords: *social security, human social security, social risks and threats, existential challenges, state social policy, social stability, social vulnerability, social resilience, social mobility, social equality, social cohesion, social guarantees.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціально-економічний стан України з початку повномасштабного воєнного вторгнення характеризується глибокими деструктурними трансформаціями з охопленням

усіх сфер суспільного життя. У соціальній площині війна загострила демографічні та міграційні проблеми, суттєво підвищила навантаження на систему соціального захисту та посилила необхідність вирішення низки системних завдань, пов'язаних із забезпеченням соціальної стабільності, підтримкою вразливих груп населення, розвитком соціальної мобільності та адаптацією державної соціальної політики до умов воєнного стану. Водночас війна активізувала посилення соціальної згуртованості, громадянської стійкості та здатності українського суспільства до самоорганізації на тлі певної неготовності інституційної системи оперативно реагувати на зростаючі соціальні потреби населення та військовослужбовців.

Соціальна безпека людини в українських реаліях набула якісно нового змісту, оскільки під впливом повномасштабного воєнного вторгнення змінилися як характер ризиків і загроз, так і підходи до їх мінімізації та недопущення. Якщо в довоєнний період для соціально-економічної системи України критичне значення мало вирішення питань підвищення добробуту населення, зміцнення довготривалих соціальних гарантій і масштабного розширення сфер зайнятості, то в умовах наявних кризових обмежень дедалі більше акценти державної соціальної політики зміщуються в бік забезпечення доступу до базових соціальних послуг, оперативного захисту вразливих категорій населення та підтримання мінімальних стандартів соціальної безпеки.

Примітно, що соціальна безпека людини перестає розглядатися як сукупність гарантій матеріального добробуту та стабільності зайнятості, а натомість набуває значно ширшого змісту, пов'язаного із забезпеченням комплексної здатності адаптуватися до екзистенційних викликів, підтриманням життєстійкості, покращенням соціальної мобільності тощо. Все це підтверджує необхідність чіткої ідентифікації трансформацій соціальної безпеки людини, які суттєво змістилися з початку повномасштабного воєнного вторгнення і зумовили переосмислення її змістовності та інструментарію забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З початку повномасштабного вторгнення досить суттєво змістилися акценти досліджень вітчизняних науковців, у яких увага сконцентрувалася на обґрунтуванні нових реалій для економіки України. Сформувався міждисциплінарний дискурс, що охопив питання трансформації економіки та соціальної сфери, зокрема у контексті переосмислення значних масштабів втрат людського капіталу, кон'юнктурних дисбалансів на ринку праці та виникнення інших загроз соціальній безпеці української нації.

Примітно, що соціальна безпека розглядається як системна категорія, у якій інтегруються економічні, технологічні, культурні та інші аспекти людського життя. Так, Т. Васильців та ін. обґрунтовують соціальну безпеку як багаторівневу систему, життєздатність якої визначається масштабами економічних та соціальних трансформацій [1, с. 8–14]. Хоча європейська практика засвідчує необхідність більш ширшого врахування чинників впливу на соціальну безпеку, зокрема попри якість трудових відносин, рівень соціальної захищеності та інших соціальних зрушень, інституційної спроможності держави реагувати на екзистенційні виклики, розвитку високотехнологічного підприємницького середовища, підвищення конкуренції, зміцнення ринкових відносин. Подібний акцент на інституційно-організаційних змінах роблять С. Гринкевич та ін., які підкреслюють роль регуляторних інституцій у формуванні адаптивної системи забезпечення соціальної безпеки. При цьому більша увага надається формуванню соціального середовища з урахуванням потреб суспільства, рівня його соціальної вразливості та мобільності [2, с. 67–72].

Пріоритетним напрямом наукових досліджень в контексті забезпечення соціальної безпеки є проблематика соціальної стійкості та її порушення під впливом екзистенційних викликів. В працях наголошується на комплекс викликів, зокрема О. Баженова та ін. – системних дисбалансах соціальної сфери [3]; О. Мішин та ін. – складнощах інтеграції соціальних цінностей у підприємницьке середовище [4, с. 344–356]; С. Онищенко та ін. – повільному

осучасненню підходів до мінімізації та недопущення соціальних загроз [5, с. 48–56]. Також соціальна безпека людини обумовлена й іншими соціальними трансформаціями – обмеженою купівельною спроможністю, дестабілізацією ринку праці, складною крімоногенною ситуацією – вплив яких непередбачуваний та може призводити до критичних соціальних наслідків.

У низці інших наукових праць значна увага приділяється формуванню та розвитку людського капіталу як ключового елемента соціальної безпеки людини. Так, Л. Ємельяненко та В. Пантасенко виділяють роль людського капіталу як стратегічного ресурсу нашої країни в контексті повоєнної відбудови [5, с. 48–56]. Дотримуючись такого підходу, Р. Власенко та Л. Яценко, аналізують сучасні ризики та загрози розвитку людського капіталу, на основі якого суспільство здатне забезпечити соціальну стабільність та безпеку [6, с. 36–53]. Натомість О. Лебенська акцентує увагу на оновленні інституційних механізмів забезпечення розвитку людського капіталу в контексті вдосконалення державної соціальної політики [7, с. 32–39].

В умовах війни, на думку О. Самборської та ін., людський капітал виконує функції не лише економічного ресурсу, а й слугує вагомим інструментом забезпечення адаптивності суспільства та підвищення громадянської активності при протистоянні екзистенційним викликам [8], тоді як В. Лугова та Б. Маков розглядають людський капітал як основу повоєнної соціально-економічної відбудови України, акцентуючи на необхідності збереження трудового потенціалу, розвитку освіти та науки, формування ефективної системи соціального захисту [9, с. 46–50].

Війна є ключовим тригером підвищення міграційної активності та виїзду за кордон значної кількості населення, що спостерігається сьогодні в українських реаліях. Критичне значення для економіки України має виїзд молоді, адже на її основі формується трудових, інтелектуальний та демографічний потенціал нації. Як стверджують Н. Михаліцька та ін., масова міграція молодого населення спричиняє посилення дисбалансів на внутрішньому ринку праці та зниження можливостей для швидкого

повоєнного відновлення країни [10, с. 24–32]. Поділяє таку думку й К. Бондаревська, яка розглядає сучасний стан міграційної безпеки України як комплексу проблеми, що поєднує соціальні, економічні та демографічні виклики [11, с. 269–276]. Також потрібно врахувати, що тривале перебування молоді закордоном призводить до послаблення соціальних зв'язків з батьківщиною, національних ціннісних орієнтацій та у довгостроковій перспективі знижує мотивацію до повернення в Україну.

Значна кількість наукових досліджень соціальної безпеки людини в умовах війни присвячена питанням трансформації державної соціальної політики та удосконаленню механізмів соціального захисту населення. Йдеться про оновлення інструментарію соціальної підтримки та адаптації системи соціального забезпечення до умов воєнного стану (З. Бурик та ін. [12, с. 6–17]), покращення доступності вразливих категорій населення до базових соціальних послуг, чисельність яких суттєво збільшилась внаслідок воєнних дій (М. Дубель [13, с. 231–237]). Завдання держави сформувати стабільну високоефективну соціальну систему та забезпечити її здатність оперативно реагувати на нові соціальні ризики і загрози, спричинені війною. Зокрема, пріоритетне значення має підвищення адресності соціальної допомоги, рівня цифровізації соціальних послуг та інше, що безпосередньо визначає рівень соціальної безпеки людини.

Примітно, що війна суттєво змінила соціально-інформаційне та когнітивне сприйняття стабільності в суспільстві. Акценти значною мірою змістилися на покращення соціальної мобільності та гнучкості, підвищення продуктивної суспільної праці, зміцнення соціальної довіри та ін. Так, В. Скворець, С. Онищенко та ін. наголошують на трансформації в українському суспільстві ціннісного середовища в умовах війни, що передбачає переосмислення базового уявлення про соціальну справедливість та відповідальність, посилення солідарності та взаємодопомоги як ключових передумов життєздатності суспільства [14, с. 73–87; 15, с. 135–143]. Також потрібно акцентувати увагу на підвищення здатності українського

суспільства до самоорганізації, що виразно прослідковується з початку воєнного стану і підтверджується активізацією волонтерського руху, розвитком громадських ініціатив, створенням нових і розширенням мережі локальних спільнот взаємодопомоги та ін.

Відтак, попри значний науковий доробок у сфері соціальної безпеки людини, подальшого дослідження потребують питання комплексної її трансформації в умовах повномасштабної війни, зокрема в частині узгодження інституційного реформування, структурних змін та стратегічних пріоритетів повоєнної відбудови.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є науково-прикладне обґрунтування трансформації соціальної безпеки людини в умовах повномасштабної війни згідно українських реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стверджувати про належний рівень соціальної безпеки людини в Україні не доводиться, оскільки навіть у довоєнний період спостерігалася невідповідність міжнародним соціальним стандартам і нормам, а ключовим пріоритетом для органів державної влади і надалі залишається забезпечення конвергенції національної соціальної системи у європейський соціально-економічний простір [1, с. 8–14; 2, с. 67–72]. В контексті фундаментального розгляду соціальної безпеки людини та з огляду на сучасні реалії воєнного стану, її змістовні характеристики потребують перегляду. Зокрема необхідно сформулювати нове уявлення про систему забезпечення соціальної безпеки, що більше акцентовані на соціальну стійкість (стабільність), соціальну мобільність, гарантії соціального захисту, довіру в суспільність, соціально-економічну рівність та інші структурні виміри (рис. 1).

Стверджуючи про соціальну стійкість в українських реаліях, необхідно акцентувати увагу на рівні передбачуваності соціально-економічних умов життєдіяльності домогосподарств. Відповідно проводиться аналіз стабільності доходів та зайнятості, рівня сформованості та ефективності соціальних інститутів, ступеня соціальної напруженості та спроможності населення забезпечити покриття базових життєвих витрат.

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ		
КОМПОНЕНТИ	Змістовність	Індикатори досягнення
Соціальна <u>стійкість</u>	Характеризує рівень передбачуваності соціально-економічних умов життєдіяльності	- сформованість регулярного джерела доходу; - тривалість безперервної зайнятості; - відсутність вимушених змін місця проживання; - покриття базових витрат (харчування, забезпечення житлом, комунальні послуги)
Соціальна <u>вразливість</u>	Визначає ступінь особистої схильності до соціально-економічних ризиків	- відсутність фінансових заощаджень; - висока залежність від соціальної допомоги; - підвищений ризик втрати зайнятості; - обмежена здатність покрити екстрені витрати; - вираженість міграційних намірів
Соціальна <u>резильєнтність</u>	Розкриває здатність людини до відновлення після соціально-економічних потрясінь	- тривалість відновлення доходу після втрати зайнятості; - швидкість повторного працевлаштування; - участь в програмах пере- та підвищення кваліфікації; - здатність зберігати базові життєві умови; - сформованість та ефективність формальної і неформальної соціальної підтримки
Соціальна <u>мобільність</u>	Визначає можливості вертикального та горизонтального переміщення в соціальному середовищі	- зміна професії та покращення фахових компетенцій; - кар'єрне зростання; - підвищення соціально-економічного статусу; - добровільна трудова міграція; - розширення можливостей професійної реалізації
Соціальна <u>рівність</u>	Відображає ступінь суспільної рівності в доступі до ресурсів, товарів (послуг) і можливостей	- доступність якісних соціальних послуг; - відсутність дискримінації у доступі до ринку праці; - рівень соціально-економічних диференціацій між групами населення; - загальна доступність базових соціальних можливостей для життєвого розвитку
Соціальна <u>згуртованість</u>	Характеризує рівень суспільної інтеграції, довіри та солідарності	- участь у волонтерських та громадських ініціативах; - наявність стабільних соціальних контактів підтримки; - дотримання принципів взаємодопомоги у повсякденному житті; - рівень міжособистісної та інституційної довіри; - сформованість відчуття приналежності до громади
Соціальні <u>гарантії</u>	Відображає ступінь забезпечення базових соціальних прав і стандартів	- гарантований доступ до якісних базових соціальних послуг; - своєчасність отримання соціальних виплат і допомог; - повнота та стабільність пенсійного (соціального) забезпечення; - рівень захищеності базових соціальних потреб

Рис. 1. Компоненти та індикатори соціальної безпеки людини: прикладний підхід

Населення, яке перебуває у безпосередній близькості до воєнних дій, стикається з складними умовами життєдіяльності, вимушене змінювати місця проживання та часто не здатні зберегти достатній рівень соціальної стабільності. Також для такої категорії населення досягнення інших індикаторів соціальної стабільності є суттєво ускладненим, що обмежує їх можливості у забезпеченні особистої соціальної безпеки.

Повномасштабне воєнне вторгнення суттєво поглибило соціальну вразливість населення, для якого й у довоєнний період був характерний високий ступінь схильності до соціально-економічних ризиків та загроз. Відтак, в умовах сучасних кризових реалій соціальна безпека домогосподарств значною мірою визначається наявністю фінансових заощаджень, рівнем залежності від соціальної допомоги, ризиком втрати зайнятості, здатністю покрити екстрені витрати та інтенсивністю міграційних намірів. Такий соціально-економічний стан суспільства обумовлює необхідність переформатування державної соціальної політики, насамперед у контексті посилення соціальної резильєнтності та підвищення здатності суспільства до швидкого відновлення після соціально-економічних потрясінь. При тому органам влади потрібно врахувати тривалість відновлення доходу після втрати зайнятості, швидкість повторного працевлаштування, рівень участі в програмах пере- та підвищення кваліфікації, здатність зберігати базові життєві умови, сформованість та ефективність формальної і неформальної соціальної підтримки в суспільстві.

В українських реаліях доведено, що війна спричинила значні структурні зміни, наслідком яких стало погіршення соціальної мобільності та соціальної рівності, а на натовість активізувалася соціальна згуртованість населення. Українському суспільству доводиться змінювати соціальні інтереси та переорієнтуватися із індивідуально-споживацьких на колективно-орієнтовані, пов'язані із взаємодопомогою, підтримкою вразливих груп населення, зміцнення соціальної відповідальності тощо. Так, для покращення соціальної мобільності населення органам влади потрібно розширити

можливості вертикального та горизонтального переміщення. Відповідно, посилюється вагомість зміни професії та покращення фахових компетенцій, кар'єрного зростання, підвищення соціально-економічного статусу, добровільної трудової міграції та професійної реалізації. Натомість свідченням соціальної згуртованості є участь у волонтерських та громадських ініціативах, наявність стабільних соціальних контактів підтримки, дотримання принципів взаємодопомоги у повсякденному житті, рівень міжособистісної та інституційної довіри, сформованість відчуття приналежності до громади. Згідно з переліченими індикаторами, можна констатувати, що соціальна безпека людини в умовах воєнного стану зазнає суттєвих трансформацій, у яких поєднується зростання соціальних ризиків та загроз із одночасним зміцненням взаємної підтримки та колективної стійкості.

Також потрібно виділити значні диференціації у соціальній рівності українського суспільства, які здебільшого проявляються у нерівномірному доступі різних груп населення до якісних соціальних послуг, економічних ресурсів тощо. Примітно, що такі диференціації поглиблюють майнові нерівності, обмежують можливості для інтелектуального розвитку та самореалізації, закріплюють дисбаланси в освітній та професійній сферах. Досвід багатьох високорозвинених країн підтверджує вагомість активного втручання регуляторних органів для забезпечення стабілізації національної соціально-економічної системи та зменшення масштабів структурних диференціацій у суспільстві. В Україні недостатньо провести точкові соціальні реформи, а радше існує потреба в комплексному переформатуванні інституційних засад у сфері забезпечення соціальної безпеки населення.

Потрібно виділити вагомість компоненти соціальних гарантій, яка відображає ступінь забезпечення базових соціальних прав і стандартів. Відтак індикаторами оцінювання соціальної безпеки людини виступає гарантований доступ до якісних базових соціальних послуг, своєчасність отримання соціальних виплат і допомог, повнота та стабільність пенсійного

(соціального) забезпечення, рівень захищеності базових соціальних потреб. Соціальні гарантії скоріше виконують функції підтримки і не здатні повноцінно створити необхідні умови для довготривалого забезпечення соціальної безпеки людини, оскільки переважно спрямовані на компенсацію вже існуючих соціальних ризиків та загроз. Натомість в українському суспільстві існує потреба у формуванні норм і стандартів, що передбачають зростання масштабів інтелектуалізації економіки, підвищення ролі знань і професійних компетентностей та забезпечення загальнонаціонального соціально-економічного прогресу.

Висновки про стан соціальної безпеки України у довоєнний та воєнний час суттєво відрізняються (рис. 2). Так, відносна соціальна стабільність, поступовий розвиток соціальних інститутів, наявність достатніх можливостей для покращення рівня і якості життя та інші позитивні зміни були характерні для довоєнного періоду функціонування національної соціально-економічної системи. Натомість з початку повномасштабного вторгнення соціальна безпека домогосподарств суттєво погіршилась і наявні ресурси соціальної системи нашої країни не спроможні повною мірою створити достатні умови для подальшого соціально-економічного розвитку суспільства. Відповідно в Україні актуалізується необхідність комплексного реформатування державної соціальної політики, що передбачає, по-перше, відновлення довоєнного рівня соціальної безпеки, по-друге, суттєве оновлення соціальних норм і стандартів з метою повноцінної конвергенції у європейське соціально-економічне середовище, по-третє, формування стійкої та адаптивної системи соціального захисту, здатної оперативно та гнучко реагувати на нові екзистенційні виклики воєнного і повоєнного періодів.

<i>Стан соціальної безпеки людини у довоєнний період</i>	КОМПОНЕНТИ	<i>Стан соціальної безпеки людини у період війни</i>
- порівняно стабільне соціально-економічне середовище; - прогнозованість базових умов життєзабезпечення; - поступове зростання рівня та якості життя	Соціальна <u>стійкість</u>	- висока дестабілізація повсякденного життя; - посилення соціально-економічної невизначеності; - погіршення особистої соціальної захищеності
- достатньо низький рівень соціального виключення; - доступність базових соціальних послуг; - контрольований рівень ризику бідності	Соціальна <u>вразливість</u>	- посилення особистого ризику бідності та соціальної ізоляції; - обмежений доступ до якісних соціальних послуг (особливо у зонах бойових дій); - вимушена залежність від гуманітарної та благодійної допомоги
- помірна готовність адаптуватися до кризових викликів; - висока опора на державні інститути соціального захисту; - достатня психологічна стабільність	Соціальна <u>резильентність</u>	- посилення самоорганізації та взаємодопомоги; - швидка адаптивність до умов небезпеки та невизначеності; - активна участь у волонтерстві
- достатні можливості для здобуття освіти та працевлаштування; - поступове та передбачуване кар'єрне зростання; - переважно добровільні міграційні виїзди	Соціальна <u>мобільність</u>	- вимушена зміна місця проживання і сфери зайнятості; - різка зміна професійних траєкторій; - посилення міграційних настроїв
- поступове зменшення соціальних розривів; - переважно рівний доступ до якісних соціальних послуг; - можливість отримання повноцінної державної соціальної підтримки	Соціальна <u>рівність</u>	- посилення соціальних диференціацій порівняно з іншими групами населення; - нерівний доступ до якісного соціального забезпечення; - активне зростання соціальних розривів
- покращення соціальної довіри; - локальна громадська активність; - переважно мирна соціальна взаємодія	Соціальна <u>згуртованість</u>	- різке посилення відчуття громадянської солідарності; - участь в громадських ініціативах; - активна взаємодопомога, благодійність та волонтерська діяльність
- стабільне соціальне забезпечення; - достатня передбачуваність державної соціальної політики; - сформованість системи соціального захисту	Соціальні <u>гарантії</u>	- переформатування державної соціальної політики на воєнні потреби та підтримку постраждалих; - залежність від міжнародної гуманітарної та благодійної допомоги

Рис. 2. Стан соціальної безпеки людини: виклики, ризики і загрози довоєнного та воєнного періодів в Україні

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Соціальна безпека в Україні не відповідає європейському рівні та відповідний розрив суттєво зріс з початку повномасштабного воєнного вторгнення. Водночас існує необхідність переосмислення цільових орієнтирів соціальної безпеки та перегляду її структурних компонентів. Відтак доцільно оцінювати соціальну безпеку людини з огляду на його соціальну стійкість (характеризує рівень передбачуваності соціально-економічних умов життєдіяльності), соціальну вразливість (визначає ступінь особистої схильності до соціально-економічних ризиків), соціальну резильєнтність (розкриває здатність людини до відновлення після соціально-економічних потрясінь), соціальну мобільність (визначає можливості вертикального та горизонтального переміщення в соціальному середовищі), соціальну рівність (відображає ступінь суспільної рівності в доступі до ресурсів, товарів (послуг) і можливостей), соціальну згуртованість (характеризує рівень суспільної інтеграції, довіри та солідарності) та пропоновані соціальні гарантії (відображає ступінь забезпечення базових соціальних прав і стандартів).

Проведений порівняльний аналіз соціальної безпеки людини у довоєнний та воєнний періоди засвідчив значні деформації в соціально-економічній системі України. Так, дестабілізація повсякденного життя, посилення особистого ризику бідності та соціальної ізоляції, вимушена зміна місця проживання і сфери зайнятості, нерівний доступ до якісного соціального забезпечення, посилення міграційних настроїв та інші зміни є свідченням реалій воєнного періоду в Україні.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з поглибленим вивченням інституційних та структурних трансформацій соціальної безпеки людини в умовах подальшого зростання екзистенційних викликів і повоєнного відновлення України.

Література

1. Васильців Т. Г., Іляш О. І., Лупак Р. Л. Проблеми та засоби конвергенції соціальної безпеки в Україні та ЄС. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12(491). С. 8–14.
2. Гринкевич С. С., Лупак Р. Л., Васильків Ю. В. Формування системи та структурування інституційного забезпечення реалізації державної політики розвитку і використання трудового потенціалу України. *Бізнес Інформ*. 2015. № 7. С. 67–72.
3. Баженова О. В., Варналій З. С., Микитюк О. П. Стійкість системи соціальної безпеки людини в Україні: внутрішні виклики. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 13. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-13-03-09>
4. Мішин О. Ю., Чечетова-Терашвілі Т. М., Мішина С. В., Логвиненко Д. В. Забезпечення соціальної безпеки в системі управління корпоративною безпекою в умовах воєнного часу. *Проблеми економіки*. 2025. № 3. С. 344–356.
5. Ємельяненко Л. М., Пантасенко В. В. Розвиток людського капіталу в системі стратегування післявоєнної відбудови України. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 2(11). С. 48–56.
6. Власенко Р., Яценко Л. Людський розвиток в Україні: сучасні реалії, ризики та їхні наслідки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 1(41). С. 36–53.
7. Лебединська О. С. Інституційні механізми забезпечення безпеки розвитку людського капіталу. *Бізнес Інформ*. 2025. № 8. С. 32–39.
8. Самборська О., Воскобійник С., Шевченко Д. Збереження людського потенціалу в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2371>
9. Лугова В. М., Маков Б. П. Використання людського капіталу у післявоєнній відбудові України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 4. С. 46–50.

10. Михаліцька Н. Я., Яцик М. Р., Караїм О. О. Молодіжна міграція в умовах російсько-української війни: ризики та загрози національній безпеці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2022. № 2. С. 24–32.

11. Бондаревська К. В. Міграційна безпека в Україні: ризики, загрози та перспективи їх подолання. *Бізнес Інформ*. 2024. № 8. С. 269–276.

12. Бурик З., Пархета В., Нагірняк М., Лазарева А. Аспекти соціального забезпечення та соціального захисту в умовах війни. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 10. С. 6–17.

13. Дубель М. Тенденції соціальної політики України в умовах повномасштабної війни. *Літопис Волині*. 2024. № 30. С. 231–237.

14. Скворець В. Соціальне знання України в умовах російсько-українського протистояння. *Humanities Studies*. 2026. Вип. 26(103). С. 73–87.

15. Онищенко С. В., Маслій О. А., Глушко А. Д., Загорулько Т. А. Виклики та загрози соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2023. № 1(88). С. 135–143.

References

1. Vasylytsiv, T.H., Ilyash, O.I., and Lupak, R.L. (2018), “Problems and tools of convergence of social security in Ukraine and the EU”, *Biznes Inform*, vol. 12(491), pp. 8–14.

2. Hrynkevych, S.S., Lupak, R.L., and Vasylykiv, Yu.V. (2015), “Formation of the system and structuring of institutional support for the implementation of state policy for the development and use of labor potential of Ukraine”, *Biznes Inform*, vol. 7, pp. 67–72.

3. Bazhenova, O.V., Varnalii, Z.S., and Mykytiuk, O.P. (2024), “Resilience of the social security system of a person in Ukraine: internal challenges”, *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya*, [Online], vol. 13, available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-13-03-09> (Accessed 5 May 2026).

4. Mishyn, O.Yu., Chechetova-Terashvili, T.M., Mishyna, S.V., and Lohvynenko, D.V. (2025), "Ensuring social security in the system of corporate security management in wartime conditions", *Problemy ekonomiky*, vol. 3, pp. 344–356.

5. Yemelienenko, L.M., and Pantasenko, V.V. (2025), "Development of human capital in the system of strategizing post-war reconstruction of Ukraine", *Transformatsiyna ekonomika*, vol. 2(11), pp. 48–56.

6. Vlasenko, R., and Yatsenko, L. (2025), "Human development in Ukraine: current realities, risks and their consequences", *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya*, vol. 1(41), pp. 36–53.

7. Lebedynska, O.S. (2025), "Institutional mechanisms for ensuring the security of human capital development", *Biznes Inform*, vol. 8, pp. 32–39.

8. Samborska, O., Voskobiinyk, S., and Shevchenko, D. (2023), "Preservation of human potential in wartime conditions", *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol. 50, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2371> (Accessed 10 May 2026).

9. Luhova, V.M., and Makov, B.P. (2024), "Use of human capital in the post-war reconstruction of Ukraine", *Ukrayinskyy zhurnal prykladnoyi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 9(4), pp. 46–50.

10. Mykhaliitska, N.Ya., Yatsyk, M.R., and Karaim, O.O. (2022), "Youth migration in the context of the Russian-Ukrainian war: risks and threats to national security", *Naukovyy visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya ekonomichna*, vol. 2, pp. 24–32.

11. Bondarevska, K.V. (2024), "Migration security in Ukraine: risks, threats and prospects for overcoming them", *Biznes Inform*, vol. 8, pp. 269–276.

12. Buryk, Z., Parkheta, V., Nahirniak, M., and Lazareva, A. (2024), "Aspects of social provision and social protection in wartime conditions", *Publichne upravlinnya: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennya*, vol. 10, pp. 6–17.

13. Dubel, M. (2024), “Trends in social policy of Ukraine under full-scale war”, *Litopys Volyni*, vol. 30, pp. 231–237.

14. Skvorets, V. (2026), “Social knowledge of Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian confrontation”, *Humanities Studies*, vol. 26(103), pp. 73–87.

15. Onyshchenko, S.V., Maslii, O.A., Hlushko, A.D. and Zahorulko, T.A. (2023), “Challenges and threats to socio-economic security of Ukraine under martial law”, *Ekonomika i rehion*, vol. 1(88), pp. 135–143.

Отримано редакцією журналу / Received: 14.05.26

Прорецензовано / Revised: 22.05.26

Дата публікації / Published: 26.05.26